

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

otevíváte dalším z monograficky zaměřených čísel časopisu Zprávy památkové péče, věnované tentokrát „šporkovskému“ komplexu v Kuksu a navazujícímu areálu tzv. Braunova Betléma v blízkém Novém lese. Podnětem pro číslo byla nedávno dokončená památková obnova kukského hospitalu a restaurátorské očištění a ošetření části Braunových pískovcových reliéfů.

Dosud je zvykem o jednotlivých částech někdejšího „šporkovského“ komplexu – hospitalu s kostelem, zaniklém zámku s lázněmi a závodistěm s trpaslíky, sochami v Novém lese a dalších stavbách a dílech – uvažovat poněkud odděleně. V době svého vzniku přitom byly součástí jediného a přitom významově mnohovrstevného ideového konceptu. Jeho iniciátor, František Antonín hrabě Špork, je optikou mnohých historiků nahlížen rozporuplně jako vrtošivec, ale též příkladný dobový kavalír, neotřelá osobnost, ale též věčný kverulant. V každém případě mu ale – snad i díky těmto osobním dispozicím – bylo dáno sehrát roli jednoho z nejvýznamnějších uměleckých mecenášů a fundátorů v Čechách své doby. Jeho zápas s nepřízní osudu a okolí může působit donkichotsky, tím více ale vystupuje jeho niterné zaujetí pro komponování paralelních světů umění v roli mecenáše, ale především konceptora, obdařeného navíc šťastnou rukou ve výběru umělců. V případě Kuksu a okolí totiž nelze pominout vklad výtvarného génia sochaře Matyáše Bernarda Brauna, jehož skulptury vtiskly místu mnoho ze stávajícího genia loci.

Pokud se dnes pokoušíme pochopit Šporka a jím implementované Braunovo mistrovství, hledáme něco z minulé barokní podoby světa. Věříme zároveň, že minulost se na těžko definovatelné hranici dotýká doby současné a nadále ji spoluvytváří. Zejména umělecká díla jsou s námi spojena jako specifické a významné prameny minulosti, zpřítomňující její duchovní hodnoty. Razantně probírané barokní tvary ale zároveň trvale proměňuje čas a prostředí, do kterého jsou vsazeny. Tuto dvojakost by měly reflektovat dějiny umění, které mají hovořit nejen o vzniku historického díla, ale také o jeho proměně v čase a s tím spojených významech. A v potaz ji musí brát, jak pochopil už Alois Riegl, rovněž dcera dějin umění, památková péče, která má ochranu kulturní „historické matérie“ za svou povinnost.

Dokončená obnova hospitalu pochopitelně nemohla pomíjet vklad zakladatele areálu ani Braunova génia. Stejně tak ovšem nebylo možné pominout dějinnou vrstevnatost celého areálu, který byl po Šporkově smrti nadále rozšiřován, pozměňován i devastován. Vždyť s komplexem je nedílně spojen také Špitální řád milosrdných bratří – nikoliv náhodou se jejich emblém stal symbolicky součástí názvu celého, z evropských fondů financovaného projektu: *Kuks – granátové jablko*. Vzhledem k spletnosti historie areálu tak bylo imperativem všech zásahů vyzdvihnout zásadní a historickým vývojem postupně vrstvené hodnoty celého komplexu a předat je době současné. S jakou úspěšností se to podařilo, ať posoudí nejen čtenář, ale především každý, kdo se trvajícím kouzlem areálu nechá na místě oslovit.

Vlastní obnovu v rámci čísla sleduje příspěvek Karla Kibice, který rozebírá její koncepci a také obtíže, se kterými se nutně setkávala při realizaci. Hned trojice článků je pak věnována plošnému odkrytí a restaurování nástěnného cyklu Tance smrti, který patřil mezi nejvýznamnější počiny obnovy. Hlavní restaurátorka maleb Milena Nečásková se věnuje jak cyklu, tak malbám v sousedící kapli a lékárně. Na analýzu významové stránky maleb se soustředí studie Jiřího Šerých. Petr Skalický a Terezie Šiková pak uvádějí čtenáře do koncepce restaurování z pozice památkového dohledu. Další články jsou zaměřené na problematiku braunovských soch. Jiří Kaše, Jiří Novotný a Zdeněk Štafen resumují starší přístupy k Braunovu Betlému a přispívají tak k diskuzi, jak (nejen) o areál pečovat. Z pohledu technologa je stejnému tématu věnována stať Petra Kotlíka. Naopak z pozice historika umění a památkáře, který se spolu s již zesnulým Milošem Suchomelem zasloužil o prohlášení „Betlému“ Národní kulturní památkou, reflektuje vývoj názorů na problematiku Vratislav Nejedlý. Stať Petra Glásera se pak obecněji zabývá otázkami náhrad sochařských děl v exteriérech, které jsou aktuální nejen ve vztahu k dílům v Novém lese, ale také ve vztahu k výduskům Braunových soch před hospitalem.

Číslo doplňují připojené materiále Jakuba Döubala s Romanem Kolářem, Renaty Tišlové s Lukášem Brotánkem, Petra Pavelce a Ludmily Fiedlerové pojednávající o aktuálních restaurátorských řešeních dílech, a také dvě tematicky související recenze od Vítě Jesenského a Matěje Kruntoráda.

Dvěma lidem patří za vznik tohoto čísla zvláštní dík. Panu profesorovi Ivo Kořánovi, jednomu z doyenů domácích dějin umění a osobnosti spolu s Pavlem Preissem na šporkovskou problematiku snad nejpovolanější, za to, že se zhostil nelehkého úkolu číslo opatřit úvodním slovem. A paní fotografce Gabriele Čapkové, která v Kuksu za různých počasí, v různých denních a také nočních hodinách trpělivě a s výtvarným citem dokumentovala všechny naše vrtochy usmyslené kompozice, pak za mimořádnou ochotu a skvělé snímky – majorita fotografií v tomto čísle pocházejí právě z jejího objektivu a připomíná tak mimo jiné zásadní roli fotografa v péči o památky.

Podnětné čtení přejí a k návštěvě Kuksu Vás též lákají

PhDr. Vratislav NEJEDLÝ, CSc, a Mgr. Petr SKALICKÝ

Handwritten signatures of Vratislav Nejedlý and Petr Skalický.

OBSAH

IN MEDIAS RES: BAROKNÍ KUKS A JEHO PAMÁTKOVÁ OCHRANA

- Ivo Kořán*, Slovo úvodem. Kuks – chvála, trápení a budoucnost / 355
Karel Kibic ml., Obnova areálu hospitalu v Kuksu. K tématu obnovy historické barevnosti fasád / 356
Milena Nečásková, Restaurování cyklu Tance smrti a maleb v kapli a lékárně hospitalu Kuks / 362
Jiří Šerých, Memento mori v kukské špitální chodbě / 371
Petr Skalický; Terezie Šíková, Restaurované malby Tance smrti v Kuksu ve zpětném pohledu památkáře / 379
Jiří Kaše; Jiří Novotný; Zdeněk Štaffen, Proměny a stav reliéfu Klanění pastýřů a Příjezdu Tří králů v Novém lese u Kuksu / 387
Petr Kotlík, Možnosti biocidní ochrany souboru kamenných sochařských děl v Novém lese u Kuksu / 398
Petr Gläser, Několik poznámek k problematice vytváření náhrad kamenosochařských děl v českém prostředí / 402
Vratislav Nejedlý, Braunův „Betlém“ – kamenosochařské dílo v přírodě a problematika jeho recepce a restaurování / 407

MATERIÁLIE, STUDIE

- Lukáš Brotánek; Renata Tišlová*, Restaurování a ochrana umělého kamene na příkladu betonových výdusků z areálu zámku Konopiště / 417
Jakub Ďoubal; Roman Kolář, Morový sloup v Kutné Hoře – komplexní příprava restaurátorského zásahu / 424
Petr Pavelec, Středověké nástěnné malby v kostele sv. Jana Křtitele v Pomezí pod Landštejnem / 433
Ludmila Fiedlerová, Restaurování vrtbovských náhrobků, aneb František Xaver Lederer ve Vrchotových Janovicích / 441

RECENZE, BIBLIOGRAFIE

- Teorie restaurování Muñoz-Viñase (*Vít Jesenský*) 447/
Revize „československé restaurátorské školy“? (*Matěj Kruntorád*) 450/

RESUMÉ

Summary / 451

